

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

BAHODIR QOBULNING OBRAZ YARATISH MAHORATI

Erkinova Dilnura Jasurbek qizi

Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti magistranti

erkinovadilnura2002@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu tezisdagi zamonaviy o'zbek nasrining iste'dodli vakillaridan biri Bahodir Qobul hikoya va qissalarida obraz yaratish mahorati muammosi tahlilga tortilgan. Yozuvchi asarlaridagi qahramonlar xarakterini shakllantirishda ruhiy tasvir, milliylik, ramzlar hamda badiiy detalning o'rnini yoritib berilgan. Muallif ijodiga xos bo'lgan inson ichki dunyosini o'ziga xos tarzda aks ettirish xususiyatlari aniq misollar yordamida ko'rsatilgan. Tezisdagi adibning mahorati va obrazlar tizimini yaratishdagi o'ziga xosligi ochib berilgan.

Kalit so'zlar: Bahodir Qobul, nasr, obrazlar tizimi, badiiy mahorat, ruhiy tasvir, xarakter, ramz, milliy mentalitet, badiiy detal.

Abstract

This thesis provides a scientific analysis of the character-building mastery in the short stories and novellas of Bahodir Qobul, a prominent figure in contemporary Uzbek prose. It explores the role of psychological analysis, national and mythological elements, symbolism, and artistic detail in shaping the personalities of the author's protagonists. Through specific textual examples, the study highlights the writer's unique approach to discovering and depicting the inner world of human psychology. Ultimately, the paper defines the author's artistic-aesthetic views and his distinct conception of constructing a comprehensive system of characters.

Keywords: Bahodir Qobul, prose, system of characters, artistic mastery, psychological analysis, character, symbol, national mentality, artistic detail.

Bugungi o'zbek qissachiligi va hikoyachiligida o'ziga xos uslubi, tilining ohangdorligi va falsafiy mushohadakorligi bilan ajralib turuvchi ijodkorlardan biri Bahodir Qobuldir. Bahodir Qobul o'zbek adabiyotining zamonaviy vakillaridan biri bo'lib, uning asarlari inson ruhiyatining nozik qatlamlarini, ijtimoiy ziddiyatlarini va individual izlanishlarni mukammal tarzda aks ettiradi. Asarlarida obrazlilik yani personajlarning ichki dunyosini va ularning ruhiy holatlarini tasvirlash ijodkor adabiy uslubida markaziy o'rin tutadi. B.Qobul o'z hikoyalarida va romanlarida personajlarni faqat tashqi ko'rinishlari bilan emas, balki ularning ichki olami, ziddiyatlari, drammatizmi va psixologik holatlari orqali tasvirlaydi. Yozuvchi ijodining bosh xususiyati voqeabandlik ortiga yashiringan inson ruhiyati manzaralarini, milliy xarakter asoslarini kashf etishga bo'lgan intilishida ko'rinadi. Uning asarlarida obraz

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

faqatgina syujetni harakatlantiruvchi vosita emas, balki muayyan bir ijtimoiy-ma'naviy qatlamning, milliy falsafaning ko'zglasidir⁹⁰.

Ijodkorning qissa va hikoyalari bilan tanishish davomida ruhiyat tasviri va milliy xarakter tabiatining ifoda etilish yo'sini tamoman o'zgacha ekaniga guvoh bo'lamiz. Yozuvchi asarlarida yaratilgan qahramonlar milliy zamin bilan uzviy bog'langan, o'zining ma'naviy ildizlarini yo'qotmagan shaxslardir. Ular siz-u bizning atrofimizdagi oddiy insonlar, ular har birimiz tanigan kimlardir eslatadi. Obrazlarni bunday ifodalash Tog'ay Murodning obraz yaratish uslubiga o'xshab ketadi, ikki muallif tili borasida bir-birdan keskin farq qiladi, albatta. Lekin sodda, samimiy insonlar qiyofasini o'ta real ifodalashi kitobxonni ayni shu muhitda, shu obraz qarshisida turgandek his etishiga yordam beradi. Muallif obraz yaratishda tashqi portret chizgilaridan ko'ra, qahramonning ichki kechinmalari, pinhona o'y-fikrlari va ruhiy evrilishlariga ko'proq urg'u beradi.

Yozuvchining obraz yaratish mahoratini quyidagi omillar orqali ko'rish mumkin:

Nutq individualligi: Har bir qahramon o'z ijtimoiy kelib chiqishi, dunyoqarashi va ma'naviy darajasiga mos ravishda gapiradi. Muallif soxta balandparvozlilikdan qochib, xalqona iboralar, qishloq kishilariga xos sodda va hikmatli tildan mahorat bilan foydalanadi.

Ruhiy tahlil (psixologizm): Qahramonlarning og'ir palla yoki hayotiy tanlov qarshisida qolgandagi ichki iztiroblari dostonga xos ohanglar, lirik chekinishlar orqali ochib beriladi.

Simvolik obrazlar: Tabiat manzaralari, daraxtlar, daryo yoki qishloq yo'llari shunchaki fon emas, balki qahramonning ichki dunyosini to'ldiruvchi, uning ruhiy holatiga moslashuvchi ramziy obrazlar darajasiga ko'tariladi⁹¹.

Masalan, adib asarlaridagi keksa avlod vakillari obrazida o'zbekona andisha, bosiqlik va o'tmish xotiralariga sodiqlik yorqin aks etadi. Ularning o'y-fikrlari, kechinmalari orqali yozuvchi inson umrining mohiyati, vaqt va makon munosabatlari haqidagi falsafiy xulosalarini o'quvchiga yetkazadi. Bahodir Qobul asarlaridagi o'ziga xos badiiy olam, so'z qo'llash mahorati va obrazlar tizimi taniqli adabiyotshunoslar hamda ijodkorlar tomonidan yuqori baholangan. Xususan, adabiy tanqidchilikda uning nasri an'anaviy realizm chegaralaridan chiqib, falsafiy-mifologik va lirik tasvir elementlarini o'zida birlashtirgan o'ziga xos hodisa sifatida e'tirof etiladi⁹². Zamondosh ijodkorlar va munaqqidlar uning mahorati haqida shunday yozadilar: "Bahodir Qobul nasri – o'zbek so'zining qadimiy qatlamlarini, uning ichki sehrini qayta tiriltiradigan o'ziga xos ohangga ega. U voqeani emas, insonning bu voqealar ichidagi ruhiy yashash tarzini yozadi. Uning qahramonlari biz har kuni ko'radigan, ammo ichki dunyosiga nazar solishni unutmamiz –oddiy, mard va andishali odamlardir"⁹³. Adabiyotshunoslarning ta'kidlashicha, adibning qahramonlari tabiatan

⁹⁰ Yo'ldoshev Q. Yoniq so'z jozibasini. – Toshkent: Muharrir, 2021. – B. 112.

⁹¹ Jo'chqorova M. Badiiy tasvir va simvolik obrazlar genezisi // O'zbek tili va adabiyoti. – Toshkent, 2024. – № 3. – B. 45.

⁹² Rasulov R. Milliy nasrda uslub va xarakterlar tizimi. – Toshkent: Akadernashr, 2023. – B. 89.

⁹³ Jo'raqulov U. Hududsiz hayot va hududli idrok (Bahodir Qobul nasri haqida) // "O'zbekiston adabiyoti va san'ati" gazetasi. – Toshkent, 2013. – 26-aprel.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

sershovqin emas, ular ko'proq sukut saqlash, o'z-o'zi bilan muloqot qilish orqali o'quvchini mushohadaga chorlaydi. Bu esa yozuvchining individual uslubi shakllanganidan, obraz yaratishda o'z yo'lini topganidan dalolat beradi.

Xulosa qilib aytganda, Bahodir Qobulning obraz yaratish mahorati milliy psixologiyani chuqur his qilish, personajlar tilini individuallashtirish va lirik-falsafiy tasvir vositalaridan unumli foydalanishda ko'rinadi. Adib yaratgan xarakterlar tizimi bugungi o'zbek milliy nasrining badiiy gorizontlarini kengaytirishga, inson fitratini mukammalroq anglashga xizmat qiladi⁹⁴. Uning asarlari zamonaviy adabiy jarayonda sof insoniy tuyg'ularni va yuksak badiiyatni saqlab qolganligi bilan qadrlidir. Yozuvchining o'ziga xos obrazlar tizimi va lirik tasvir vositalari bugungi o'zbek nasrining realistik va falsafiy maydonini kengaytirishga xizmat qiladi. Uning asarlarida inson fitratining, milliy ruhning turg'un va o'zgarmas ma'naviy asoslari tadqiq etilganligi adib ijodining zamonaviy adabiy jarayondagi yuksak maqomi va badiiy qiymatini belgilab beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Qobul B. Enasoy baytlari (Qissa va hikoyalar). – Toshkent: Sharq, 2019. – 256 b.
2. Qobul B. Sog'inch dostonlari. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2022. – 184 b.
3. Qo'chqorova M. Badiiy tasvir va simbolik obrazlar genezisi // O'zbek tili va adabiyoti. – Toshkent, 2024. – № 3. – B. 45-51.
4. Rasulov R. Milliy nasrda uslub va xarakterlar tizimi. – Toshkent: Akademnashr, 2023. – 210 b.
5. Yo'ldoshev Q. Yoniq so'z jozibasi. – Toshkent: Muharrir, 2021. – 280 b.

⁹⁴ Yo'ldoshev Q. Yoniq so'z jozibasi. – Toshkent: Muharrir, 2021. – B. 115.

